

STARPTAUTISKĀ KONFERENCE “LATVIJAS VALSTS NEATKARĪBA: IDEJA UN REALIZĀCIJA” RĪGĀ

Īsi pirms Latvijas valsts jubilejas – deviņdesmitās gadskārtas kopš valsts dibināšanas – 2008. gada 13.–14. novembrī Rīgā Kara muzeja telpās uz starptautisku konferenci bija sanākuši vēsturnieki, filozofi un tiesību speciālisti, lai kopīgi atskatītos un izvērtētu valsts noieto ceļu un sasniegumus un neveiksmes šajos deviņdesmit gados. Konferenci organizēja Latvijas Universitātes Latvijas vēstures institūts, Latvijas Kara muzejs, Latvijas Universitātes Vēstures un filozofijas fakultāte un Valsts programma “Letonika”, un tajā ar ziņojumiem piedalījās pētnieki no sešām valstīm.

Konferenci ar uzrunu atklāja Latvijas Valsts prezidents Valdis Zatlers. Norādījis uz Latvijas valsts attīstības likumoto un sarežģīto gaitu, viņš aicināja ievērot visu valsts attīstības daudzveidību un pretrunību un novēlēja konferencē sekmīgu darbu. Par īpašu notikumu kļuva Amerikas Savienoto Valstu Hūvera institūta sagatavotā dokumentu dāvinājuma pasniegšana Latvijas valstij. Dāvinājumā, ko, klātesot Hūvera institūta pārstāvjiem, pasniedza ASV vēstnieks Latvijā Čārlzs Larsons, ir dokumenti, kas skar Amerikas Palīdzības pārvaldes darbību Latvijā (1919–1920), ASV veikto Latvijas Republikas atzīšanu 1922. gadā, pēckara latviešu trimdas pārstāvju centienus ASV aktualizēt Baltijas valstu neatkarības atjaunošanas jautājumu, kā arī dokumenti, kas ļauj labāk iepazīt bijušā ASV prezidenta Herberta Hūvera personību.

Ar uzrunām Latvijas valsti un konferences dalībniekus sveica Igaunijas Republikas un Lietuvas Republikas vēstniecību pārstāvji Latvijā. Īpašu uzmanību izpelnījās Igaunijas Republikas vēstnieka Latvijā Jāka Jērita latviešu valodā sagatavotā runa, kurā viņš atgādināja, ka draudzība un sadarbība starp Baltijas tautām ir jākopj ne tikai svētkos, bet arī ikdienas darbos un plānos.

Konferences dalībniekus uzrunāja Latvijas Republikas izglītības un zinātnes ministre Tatjana Koķe, Latvijas Universitātes rektors Mārcis Auziņš, LU Latvijas vēstures institūta direktors Guntis Zemītis, Valsts pētījumu programmas “Letonika: pētījumi par vēsturi, valodu un kultūru” Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas priekšsēdētājs Tālavš Jundzis. Par konferences vadmotīvu kļuva Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta priekšsēdētāja Jāņa Stradiņa uzrunā izteiktā doma, ka Latvijas valstiskuma vēsture ir jāskata visā tās deviņdesmit gadu vienībā, rakstot tajā ne tikai neatkarības, bet arī apspiestības gadus, kuros cilvēku atmiņās un novembra ziedos pie Čakstes kapa tupināja dzīvot valsts ideja.

Konferences darbu ievadīja plenārsēde. Jau pirmajā ziņojumā “Latvijas valsts dibināšana: nostādnes historiogrāfijā”, ko nolasīja Inesis Feldmanis, atklājās Latvijas valstiskuma vēstures sarežģītā un pretrunīgā daba. Līdzās plašāk atzītajam uzskatam par Latvijas valsts dibināšanu 1918. gada 18. novembrī vēstures literatūrā pastāv vēl divas versijas, kas Latvijas valsts dibināšanu saista ar Latviešu Pagaidu nacionālās padomes darbību un par valsts dibināšanas dienu uzskata 1917. gada 19. novembri

(E. Dunsdorfs, Ā. Klīve) vai 1918. gada 30. janvāri (Ā. Šilde). Pēc referenta domām, ir vairāki pamatoti un būtiski argumenti, lai par Latvijas valsts pasludināšanas dienu drīzāk pieņemtu vienu no minētajām pēdējām versijām.

Ēriks Jēkabsons ziņojumā “Latvijas neatkarības kara (1918.–1920. g.) militārās vēstures historiogrāfija: stāvoklis un galvenās tendences” akcentēja divus galvenos jautājumus. Pirmkārt, Austrumeiropas valstu historiogrāfijā pastāv būtiskas atšķirības skatījumā uz Brīvības cīņām. To spilgtākais atspoguļojums ir katrā valstī dažādie vēstures literatūrā lietotie šo cīņu apzīmējumi. Otrkārt, neskatoties uz pietiekami plašo Latvijas neatkarības karam veltīto vēstures literatūru, vēl arvien paliek vairāki noklusējumi ne tikai par atsevišķām kara epizodēm, bet pat par ievērojamām kaujām.

Valsts neatkarības un brīvības vispārējos politiskos un filozofiskos aspektus iztīrāja divi nākamie ziņojumi. Šveices pētnieks Lucius Vildhabers (*Luzius Wildhaber*) savā ziņojumā “Valstu neatkarības atjaunošana: starptautiskie un nacionālie izaicinājumi” runāja par demokrātiskās sistēmas lomu un nozīmi valstu neatkarības atjaunošanā. Maija Kūle ziņojumā “Brīvības kā vērtības izpratne Latvijas valsts neatkarības atjaunošanā” iztīrāja brīvības kā filozofiskas kategorijas izpratni un tās lomu Latvijas valsts atjaunošanas pieredzē. Iezīmējot trīs izcilu filozofu spriedumus par brīvību kā robežzīmes un raksturojot gan I. Kanta brīvās gribas, gan Dž. Millsa sociālo brīvību idejas, referente lielāko uzmanību tomēr veltīja sera I. Berlina spriedumiem par brīvību kā “vēršanas *pret*” un brīvību kā “vēršanas *par*”.

Plenārsēdī noslēdza Aivara Strangas ziņojums “Neatkarības pretinieki: Pētera Stučkas režīms”. Iecerēts un radīts Maskavas kabinetos 1918. gada novembrī, P. Stučkas režīma dibināšanas militāri politiskais scenārijs vēlāk tika izmantots kā paraugs padomju varas pasludināšanai arī citās valstīs. Jaunā režīma agrārā politika strauji mazināja tā atbalstītāju skaitu, un pēc P. Stučkas režīma krišanas latviešiem Kremļa komunistu acīs vairs nekad netika izrādīta tik liela uzticība.

Tālākie konferences ziņojumi tika nolasīti četrās atsevišķās tematiski nodalītās sesijās. Pirmās sesijas ziņojumi bija veltīti neatkarības idejai un brīvības cīņām Baltijas valstu neatkarības pirmajos gados. Uldis Krēsliņš ziņojumā “Politisko partiju nostādnes un centieni Latvijas demokrātijas izbūvē: 1917.–1922. gads” analizēja latviešu pilsonisko un sociālistisko partiju pieejas un pozīcijas valsts politisko pamatu veidošanā. Kamēr sociāldemokrāti, atsakoties uzņemties politisko atbildību, 1918. gada beigās demonstrēja aklu principialitāti, pilsoniskās partijas atkāpās no principiem politiskās atbildības vārdā. 1919. gada maijā, pieļaujot sociāldemokrātu atgriešanos Tautas padomē bez jebkādas nožēlas un atvainošanās, pilsoniskās partijas ļāva uzvarēt skaļo principu politikai, kas Latvijas demokrātijas izbūvē vadījās no principu deklarācijām, nevis praktiskās lietderības. Vācu pētnieks Karstens Brugemans (*Karsten Bruggemann*) ziņojumā “Kari Baltijas valstīs pēc “Lielā kara”: meklējot jaunus pētniecības uzdevumus” iezīmēja vairākus vēl nepētītus vai maz pētītus un šodien aktuālus problēmu lokus, galvenokārt kā pamatu iz-

mantojot Igaunijas piemēru. Tādu pētniecisku tēmu izstrāde kā kara propaganda un sievietes un bērni karā ļautu paplašināt priekšstatus par jauno valstu politikas nostādņem un sabiedrības centieniem brīvības cīņu laikmetā. Divi nākamie ziņojumi – Pēters Jarvelaids (*Peeter Jarvelaid*) “Igaunijas valsts dibināšana” un Jons Vaičenonis (*Jonas Vaičenonis*) “Neatkarīgās Lietuvas Republikas pirmais gads: Latvijas kaimiņvalsts cerības un rūpes” – raksturoja un analizēja politiskos procesus abās Latvijas kaimiņzemēs. Liekot uzsvāru uz faktiskā materiāla izklāstu, abi šie ziņojumi vispirms izskanēja kā norāde uz aptveroša – izsvērtā un analizējoša – Baltijas valstu vēstures pētījuma trūkumu.

Konferences otrās sesijas ziņojumi aptvēra valsts politiskās un saimnieciskās dzīves attīstību un ārpolitikas centienus 20.–30. gados. Ilgvars Butulis ziņojumā “18. novembris un 15. maijs K. Ulmaņa autoritārajā ideoloģijā” pievērsās vienai no interesantākajām K. Ulmaņa režīma ideoloģiskajām nostādņēm – mēģinājumiem iedzīvotājiem leģitimizēt 15. maija režīmu kā 18. novembra ideju turpinājumu. Šim uzdevumam tika meklēti dažādi risinājumi. Viens no tiem bija 18. novembra akcentu pārcelšana, runājot par 18. novembra valsti nevis kā politisku, bet “taisnības valsts” ideālu un 15. maija režīmu šajā kontekstā skatot kā šī ideāla piepildījumu. Sarežģītāks risinājums bija A. Krodera un A. Bērziņa mēģinājumi pārrakstīt Latvijas neatkarības laikmeta vēsturi, kurā pēc viņu versijas 18. novembra ievadītajam varonības laikmetam bija sekojis pagrimuma un haosa laiks, ko pārtrauca 15. maija rīts.

Abi nākamie ziņojumi, lai gan tematiski atšķirīgi, netieši turpināja diskusiju ar jau plenārsēdē I. Feldmaņa ziņojumā izskanējušajiem spriedumiem. Ainārs Lerhis ziņojumā “LR ārlietu dienesta ieguldījums Latvijas valsts interešu aizstāvēšanā – neatkarības un okupācijas laikmetu pieredze (1918–2008)” izvērtēja Latvijas ārlietu dienesta darbību. Īpaša nozīme tam bija okupācijas gados, turpinot atgādināt pasaulei par trīs Baltijas valstu zaudētā valstiskuma ideju. Atsevišķi jāizceļ ziņojumā paustā atziņa, ka Latvijas ārlietu dienesta sākums ir datējams ar 1917. gada decembri, tādējādi ne tikai vēlreiz pasvītrotot Latviešu Pagaidu nacionālās padomes darbības nozīmi ceļā uz valstiskumu, bet arī netieši norādot, ka valsts institucionālie pamati ir meklējami pirms 1918. gada 18. novembra. Savukārt Valdis Blūzma ziņojumā “Rietumu konstitucionālo tiesību kultūras ietekme uz Latvijas Republikas Satversmes tapšanu” oponenti vēsturnieku viedoklim, uzsverot, ka no tiesību aspekta nav pamata meklēt Latvijas valsts dibināšanas dienu pirms 18. novembra. Lielbritānijas ārlietu ministra A. Dž. Belfūra 11. novembra nota par Latviešu Pagaidu nacionālās padomes atzīšanu *de facto* atzina Latvijas neatkarības kustības, nevis Latvijas valsts pastāvēšanu. Tāpat referents iebilda pret izplatīto viedokli, ka par Latvijas Satversmes normu galveno paraugu kalpoja Veimāras konstitūcija Vācijā: Satversmes debatēs izmantotais citu valstu pieredzes citēšanas indekss Vāciju atstāj tikai ceturtajā vietā, kamēr biežāk kā argumenti tika izmantoti Šveices, ASV un Francijas konstitucionālo tiesību piemēri.

Līgas Lapas ziņojums “1905. gada revolūcijas atskaņas Latvijas Republikas likumdošanā” bija veltīts kādam īpatnējam un jaunam skatījumam,

raksturojot likumdošanu ne tikai kā juridisku, bet arī kā vēsturisku fenomenu. 1905. gada revolūcijas atskaņas Latvijas likumdošanā bija meklējamas divos aspektos. Pirmkārt, tas bija cilvēciskās pieredzes aspekts: daudzi Latvijas valsts politiķi bija piedalījušies vai pat cietuši 1905. gada revolūcijas gados, un tam bija sava loma un nozīme šo politiķu vēlākajos uzskatos un darbībā. Otrkārt, tas bija konkrētais likumu saturs. Visticšāk 1905. gada revolūcijas ietekme parādījās agrārās reformas likumā, kas revolūcijas dalībniekiem paredzēja priekšrocības zemes iegūšanā.

Jānis Bērziņš ziņojumā "Latvijas Republikas tautsaimniecības atjaunošanas problēmas 1920.–1922. gadā" izvērtēja valdības plānus un pasākumus saimnieciskās dzīves atjaunošanā. Latvijas saimniecība karā bija cietusi milzīgus zaudējumus, ar rūpniecības reevakuāciju bija atgriezies tikai neliela daļa no kara laikā izvestajiem uzņēmumiem. Smags bija arī valsts finanšu stāvoklis, kur, nesaņemot ārvalstu aizdevumus, bija jāpaļaujas tikai uz saviem spēkiem. Tomēr jaunajai valstij īsā laikā izdevās atgūties. Finanšu grūtības ļāva pārvarēt nodokļu politika un valsts monopolu ieviešana. Līdz 1923. gadam visumā bija atjaunota arī lauksaimniecība, un tikai rūpniecība vairs nespēja atgriezties pirmskara līmenī. Saimnieciskās dzīves atjaunošanu Latgales laukos analizēja Vladislavs Malahovskis ziņojumā "Latvijas valsts pasākumi agrāro problēmu risināšanā Latgalē (1920–1922)". Atzīmējis tradicionālās īpatnības Latgales lauku saimniecības modeli, referents raksturoja agrāro pārkārtojumu grūtības un atšķirības Latgalē.

Konferences otrās dienas darbu ievadīja trešās sesijas ziņojumi, kas pievērsās Latvijas neatkarības idejai okupācijas apstākļos. Jau sesijas pirmais – Artura Žvinkļa nolasītais ziņojums "No autoritārisma līdz padomju totalitārisma: manipulācijas ar Latvijas Republikas Satversmi (1934–1940)" parādīja, ka Latvijas vēsturē arī pēc 1934. gada paliek vairāki diskutabli jautājumi. Īpaši akcentējamas ir divas referenta izceltas nostādnēs. Atzīstot nenoliedzamos K. Ulmaņa nopelnus Latvijas valsts un tautas labā, tomēr jāatzīst, ka viņu nevar uzskatīt par leģitīmu Valsts prezidentu un no Latvijas Valsts prezidentu saraksta K. Ulmaņa vārds būtu jāsvītro. Otrs un ne mazāk būtisks jautājums ir par 1934. gadā nodibinātā autoritārā režīma vērtējumu: vairākos aspektos tas sabiedrības dzīvē ienesa uzplaukumu, bet tā radītā vienkāršotā valsts pārvaldes sistēma no tiesiskā aspekta būtiski atviegloja padomju varas nodibināšanos 1940. gadā.

Par nacionālajiem centieniem pirmās padomju un sekojošās nacistu okupācijas gados runāja divi nākamie referenti. Jānis Viļums ziņojumā "Latvijas valstiskās neatkarības idejas uzturēšana pirmajā padomju okupācijas gadā, 1940–1941" plašāk raksturoja 1940. gadā izveidoto Demokrātisko bloku un tā centienus. Kā vienu no aktīvākajiem pretestības spēkiem šajā laikā referents izcēla skolu jaunatni. Edvīns Evarts ziņojumā "Nacistiskās Vācijas autonomijas plāns Otrā pasaules kara laikā Latvijā" apskatīja vācu okupācijas varas politikas un latviešu sabiedrības cerību sadursmi pēc 1941. gada. Vācu plāni Baltijā latviešiem nozīmēja vilšanos, jo sabiedrības vairākums bija gaidījis valstiskās neatkarības atjaunošanu.

Antonijs Zunda ziņojumā “Baltijas jautājums un Rietumu lielvalstis, 1940.–1953. gads (attieksmes evolūcija)” izcēla trīs posmus Rietumu lielvalstu attieksmes attīstībā pret Baltijas valstīm pēc neatkarības zaudēšanas. Pirmais posms aptvēra pirmo padomju okupācijas gadu, kad lielvalstu attieksme bija diferencēta: kamēr ASV atklāti nosodīja PSRS rīcību, Lielbritānija atturējās publiski to darīt. Pēc 1941. gada, kad Rietumu lielvalstis un PSRS kļuva par sabiedrotajiem karā pret Vāciju, Baltijas jautājums tika atlikts un pieklusināts kopējo interešu vārdā. Savukārt trešais – pēckara – posms Rietumu lielvalstīm atkal lika atgriezties pie Baltijas jautājuma, ko rosināja arī ievērojamais pēckara bēgļu skaits no Baltijas.

Ar nelielu rūgtumu, liekot domāt par mūsu vēsturiskās atmiņas kampaņveidīgumu un konjunktūru, savu ziņojumu “Latvijas Centrālās padomes aktivitātes (1943–1945)” ievadīja Dzintars Ērglis. Vēl neseni bieži pieminētajai K. Čakstes vadītajai latviešu pretestības organizācijai 2008. gadā klusi un neievēroti bija pagājusi 65. dibināšanas gadskārta. Organizācija, kuru bija dibinājušas četras lielākās latviešu partijas pēc 1931. gada Saeimas vēlēšanu rezultātiem, pelna ievēribu ne tikai ar tās statusu un ietekmi vācu okupācijas gados, bet arī ar centieniem tautas saglabāšanā, 1944. gadā uzsākot rosīgu darbu bēgļu laivu organizēšanā, kas daudziem deva iespēju atrast patvērumu un izglābties no padomju represijām.

Heinrihs Strods ziņojumā “Neatkarības ideja okupācijas laikā” vairāk pievērsās teorētiskiem pārspriedumiem. Norādot, ka, ja vēstures faktoloģijā vēl arvien paliek neskaidri un maz pētīti jautājumi, tad ideju vēsturē pētījumu stāvoklis ir vēl sliktāks, referents iezīmēja vairākas` sabiedrības uzskatu pētniecības problēmas un aspektus.

Konferences ceturtās un pēdējās sesijas ziņojumi bija veltīti Latvijas valsts atjaunošanai. Somu pētnieks Marko Lehti ziņojumā “Marginalitātes grūtību pārvarēšana: Latvija Eiropā” pievērsās Latvijas neatkarības atjaunošanas laika norisēm un procesiem. Izmantojot tā laika laikrakstu publikācijas, referents iezīmēja vispārēju kopainu, kādu to redz vērotājs no malas. Citu pieeju bija izvēlējis Jānis Stradiņš, kura ziņojums “Trešā tautas atmoda un tās loma Latvijas neatkarības atjaunošanā” bija balstīts uz tā laika dienasgrāmatu pierakstiem un procesu aculiecinieka atmiņām. Pēc referenta domām, par tautas atmodu var runāt no 1988. gada, kad procesos iesaistījās plašas sabiedrības aprindas, kamēr līdz tam un vēl 1987. gadā Latvijā bija individuālu drošminieku laiks. Lielāku uzmanību referents veltīja radošo savienību plēnumam, kurā pirmo reizi bija izskanējušas ne tikai daudzas atklātībā vēl noklusētas domas, bet arī pirmoreiz izskanējis paša referenta dotais apzīmējums – Trešā tautas atmoda.

Nākamajos divos referātos analizēti valsts atjaunošanas tiesiskie aspekti: Romāns Apsītis ziņojumā “4. maija deklarācija un atjaunotās valsts tiesību sistēmas izveidošana” vairāk runāja par iekšpolitisko aspektu, bet Ineta Ziemele ziņojumā “Latvijas Republikas valstiskās neatkarības atjaunošana starptautiski tiesiskajā kontekstā” – par starptautisko tiesību aspektu. Laiku, kurā veidojās atjaunotās Latvijas valsts tiesību sistēma,

raksturoja noteikts duālisms. No vienas puses, tas bija sarežģīts laiks, kad likumos varēja atrast daudz pretrunu, bet, no otras puses, tas bija arī lielu iespēju laiks, kad valsts starp dažādām alternatīvām izvēlējās savu attīstības virzienu. Interesanti, ka līdz pat 90. gadu beigām atjaunotajā valstī saglabājās arī PSRS laika tiesību sistēmas normas, un tikai no 1999. gada 1. janvāra Latvijas Republikā tika pārtraukta LPSR likumu izmantošana.

Abos pēdējos konferences ziņojumos tika izvērtēts Baltijas valstu izvēlētais nevardarbīgās pretošanās ceļš savas valstiskās neatkarības atjaunošanā. Tālavs Jundzis ziņojumā "Nevardarbīgās pretošanās loma Latvijas valsts neatkarības atjaunošanā" pievērsās Latvijas pieredzei, bet Lietuvas pētnieks Arvīds Anušausks (*Arvydas Anušauskas*) ziņojumā "Okupācijas armija Baltijas valstīs un civilā pretošanās 1989.–1991. gadā" analizēja procesus Baltijas valstu kopējā kontekstā. Plašāku skatījumu uz nevardarbīgās pretošanās problemātiku un Latvijas pieredzes analīzi tagad visiem interesentiem būs iespēja iegūt grāmatā "Nevardarbīgā pretošanās: Latvijas neatkarības atgūšanas ceļš (1945–1991)", kuras atvēršanas svētki bija pieskaņoti valsts jubilejas konferencei.

Konferences darbu noslēdza atmodas laikmeta trīs redzamu politiķu un procesu virzītāju – Jāņa Stradiņa, Jāņa Petera un Romualda Ražuka – saruna, vēlreiz kopīgi atceroties nesenās vēstures notikumus. Šī saruna ļāva ieskatīties dažu atmodas laikmeta procesu aizkulisēs un apsvērt, kā tālaika procesu virzītāji vērtē norises un savu darbību no gadu attāluma. Šķiet, viena no būtiskākajām sarunā izskanējušajām atziņām bija spriedums par samēru, kas Trešās atmodas procesu virzībā pastāvēja starp norādēm "no augšas" un brīvu sabiedrības gribu un iniciatīvu. J. Stradiņa paustais uzskats, lai gan atzīstot varas aprindu būtisko lomu un ietekmi sevišķi atmodas sākumposmā, tomēr par noteicošo un izšķirošo faktoru atzina sabiedrības brīvo gribu.

Noslēdzot pārskatu par Latvijas 90. gadskārtai veltīto konferenci, gribētos izcelt vienu vērojumu, ko deva šī konference, un proti: tā bija mazliet negaidītā uzskatu jaunrade, kas brīžiem dažu Latvijas vēstures notikumu un procesu traktējumā likās ne tikai pārsteidzoša, bet arī pārsteidzīga. Kā tāda jaunu viedokļu parādīšanās un iepriekšējo uzskatu pārvērtēšana ir apsveicama parādība un dažos gadījumos, kā tas, piemēram, izskanēja A. Žvinkļa ziņojumā par nepieciešamību pārskatīt K. Ulmaņa Valsts prezidenta pilnvaru atzīšanu, tā izskatās pietiekami pamatota un pārlicinoša. Tajā pašā laikā ir grūti bez kritiskas attieksmes pieņemt konferencē izskanējušos spriedumus par to, vai par valsts dibināšanas dienu patiesībā drīzāk būtu uzskatāms kāds cits datums un vai Latvijas valstiskuma vēsturē vajadzētu rakstīt visus deviņdesmit gadus kopš 1918. gada 18. novembra. Iespējams, šie spriedumi tika izteikti tikai kā ierosinājums, kā pamudinājums pārdomām, tomēr tie izcēla divas būtiskas parādības: fundamentālu un konceptuālu pētījumu trūkumu par Latvijas 20. gadsimta politisko vēsturi un nopietnu zinātnisku diskusiju trūkumu ne tikai starp Latvijas vēstures speciālistiem, bet arī starp vēsturniekiem un tiesību normu speciālistiem. Acīmredzot ir laiks pievērsties Latvijas vēstures svarīgāko (un arī sāpīgāko) jautājumu no-

skaidrošanai – ja jau Latvijas vēsturnieku vidū nav skaidras, izsvērtas un argumentētas nostājas un noteiktas atbildes uz jautājumiem par valsts vēsturiskās attīstības būtiskākajiem jautājumiem, tad būtu grūti prasīt, lai mūsu skolas spētu dot skaidru vēstures izpratni jaunatnei un lai mūsu vēsturisko pieredzi spētu saprast un pieņemt arī ārpus Latvijas.

Uldis Krēsliņš

STARPTAUTISKĀ KONFERENCE “JAUNĀKIE ARHEOLOĢISKIE PĒTĪJUMI LIETUVĀ”

2008. gada 28. un 29. novembrī Lietuvā Kauņā norisinājās kārtējā starptautiskā konference, kas bija veltīta jaunākajiem arheoloģiskajiem pētījumiem Lietuvā. Par jaunākajiem atklājumiem pastāstīja arī arheologi no Krievijas – Kaļiņingradas apgabala, Polijas, Baltkrievijas, Igaunijas un Latvijas. Pavisam konferencē tika nolasīti 14 referāti.

Konferences sākumā ar priekšlasījumiem uzstājās viesi. Krievijas pārstāvis Konstantīns Skvorcovs (*Скворцов*) klātesošos informēja par glābšanas pētījumiem sakarā ar Baltijas apvedceļa izbūvi Kaļiņingradas apgabalā. Ceļa trasē apzināti pieci arheoloģiskie pieminekļi: četras apmetnes un viens kapulauks. K. Skvorcova referāts bija veltīts tieši seno prūšu kapulaukam Mitino (*Митино, Stantau*). Pavisam 2008. gadā šeit izpētīta 11 000 m² liela teritorija un atsegti 400 apbedījumi, kas lielākoties attiecas uz 6.–8. gadsimtu. Atzīmētas bagātīgas kapu piedevas un zirgu apbedījumi. Divos vīriešu kapos atrasti ornamentēti segli, konstatēts arī viens vīrieša rituālais apbedījums. Tāpat jāmin, ka atsevišķos apbedījumos saglabājušās auduma paliekas, kas sniedz priekšstatu par mirušo apģērbu.

Tālāk K. Skvorcovs prezentēja jaunu rakstu krājumu “*Germania – Sarmatia*” (*Germania – Sarmatia. Древности Центральной и Восточной Европы эпохи римского влияния и переселения народов. – Калининград, 2008. – 237 с.*), kas 2008. gadā iznāca Kaļiņingradā. Izdevuma mērķis ir iepazīstināt Rietumu speciālistus ar jaunākajiem pētījumiem Austrumeiropā par Romas un tautu staigāšanas laika arheoloģijas tematiku.

Krievijas arheologs Romans Širouhovs (*Ширухов*) iepazīstināja ar vēlā dzelzs laikmeta pieminekļu pētījumiem Kaļiņingradas apgabalā no 2004. līdz 2008. gadam. Aizsardzības izrakumi sakarā ar komunikāciju izbūvi pavisam notikuši piecos kapulaukos. Atzīmējami lieli pētījumi 1.–12. gs. kapulaukā Gerojskoje (*Героўское, Eisliethen*), kur izpētīts ap 300 apbedījumu, kā arī 2.–12. gs. kapulaukā Alejka 3 (*Аллейка, Jungehennen*) ar 542 atsegtajiem apbedījumiem, kur, pateicoties augstam gruntsūdens līmenim, saglabājušies arī koksnes fragmenti. Daudz atsevišķu atradumu devis karjerā noraktais kapulauks Šosejnoje I (*Шосейное*). Visās minētajās apbedījumu vietās mirušie pārsvarā sadedzināti, jo pārēja uz inhumāciju prūšiem notiek tikai 12. gadsimta laikā. Apbedījumos atrastas bagātīgas piedevas, vīriešu kapiem raksturīgi zirgu apbedījumi.